

Ks. Stanisław Hałas, *Pustynia miejscem próby i spotkania z Bogiem. Wybrane zagadnienia biblijnej teologii pustyni*, Kraków: Wydawnictwo Księży Sercanów 1999, ss. 363.

Poza wprowadzeniem (s. 9-41) i zakończeniem (s. 333-340) monografia ks. Hałasa obejmuje pięć zasadniczych rozdziałów, z których każdy omawia jeden z aspektów bogatej teologii pustyni. Oczywiście dobór takich a nie innych tematów jest zawsze subiektywny, toteż Autor zastrzega się w podtytule, że chodzi o „wybór zagadnień”. Czy był to wybór słuszny, przekona się czytelnik dopiero po zakończeniu lektury. Całość pracy zamyka wykaz skrótów i bibliografia, a także obszerne streszczenie w języku włoskim.

Wbrew pozorom, tak istotny temat teologii biblijnej, jakim jest pustynia, nie znalazł dotychczas wystarczająco pogłębionych opracowań. We Wprowadzeniu przedstawia więc nasz Autor zwięzłą historię badań. Może zbyt pobieżnie potraktował przy tym jedyną w języku polskim monografię ks. Piotra Skuchy pt. *Teologia pustyni w ST*. W tym miejscu można już ustosunkować się do wyboru dokumentacji bibliograficznej, jaką zestawił ks. Hałas na końcu swej książki (s. 345-358). W pierwszym dziale, wśród słowników, umieścił on słusznie najnowszy program komputerowy *Bible Works for Windows 4*. Jest to rzeczywiście, jak łatwo się przekonać w trakcie lektury książki, nieocenione narzędzie wspomagające biblistę. Nie zastąpi ono jednak osobistej kwerendy bibliograficznej. Oczywiście, przy tak obszernym „jak pustynia” polu badań konieczne były pewne ograniczenia w doborze literatury. Osobiście jednak chętnie widziałbym w pracy więcej odniesień do badań polskich biblistów (np. rozprawa habilitacyjna ks. Homerskiego byłaby bardzo przydatna w rozdz. I). Można ten brak wyjaśnić faktem, że ks. Hałas całe studia specjalistyczne odbywał za granicą, ale właśnie w tym czasie ożywiła się także biblistyka w Polsce.

Przejdźmy do układu materiału zgromadzonego w pracy ks. Hałasa. Dzieli on bogatą i wieloaspektową symbolikę pustyni na pięć podstawowych tematów, poświęcając każdemu z nich jeden z rozdziałów swej rozprawy. I tak rozdział I nosi tytuł: „Pustynia jako miejsce i obraz kary Bożej” (s. 43-89); rozdział II: „Pustynia jako miejsce ucieczki” (s. 91-188); rozdział III: „Pustynia jako miejsce próby” (s. 189-233); rozdział IV: „Pustynia jako miejsce szczególnej opieki Bożej” (s. 235-299) i rozdział V: „Zamiana pustyni na teren żyzny jako znak błogostawieństwa Bożego” (s. 301-332). Gdyby pominąć ten końcowy rozdział, dość luźno związany z tematem ujętym w tytule całej pracy, zyskałaby ona na zwartości. Motyw pustyni przemienionej w ogród, charakterystyczny dla Deuteroizajasza, był

zresztą ostatnio przedmiotem obszernej dysertacji ks. Navarro, jak zresztą nasz autor sam zaznacza na s. 302 (*El desierto transformado*, „Analecta Biblica” 1992). Rodzi się zatem obiekcja, czy nie będzie to zbędne powtórzenie wniosków, zapożyczone od szkolnego kolegi? Uważna lektura ostatniego rozdziału szybko rozwiewa te wątpliwości. Ks. Hałas poszerzył bowiem jego treść o Ezechielowy temat rzeki wypływającej ze świątyni. Temat ten opracował on już wcześniej w artykule zamieszczonym w „Polonia Sacra” (1998). Nie powieliła go jednak w recenzowanej monografii, lecz twórczo rozwija. Można więc stwierdzić z satysfakcją, że rozprawa ks. Hałasa, właśnie dzięki podjęciu wielu wątków tematycznych, stała się prawdziwym kompendium teologii pustyni. Do tego stopnia, że podtytuł „wybrane zagadnienia” staje się zbędnym zabezpieczeniem metodologicznym. *De facto* bowiem zostały w pracy poruszone wszystkie istotne zagadnienia biblijnej teologii pustyni. Biblijnej, tzn. śmiało wkraczającej również na teren Nowego Testamentu. Właśnie ta uniwersalna perspektywa świadczy o oryginalności pracy ks. Hałasa. Trzeba bowiem pamiętać, że jest on głównie nowotestamentalistą – i dlatego uznał słusznie za swój obowiązek doprowadzić temat aż do jego dopełnienia w Apokalipsie św. Jana. Będąc wieloletnim wykładowcą zarówno Starego, jak i Nowego Testamentu nie boi się Autor przechodzenia w trakcie pracy od jednego do drugiego etapu ekonomii zbawczej, od „zapowiedzi” do „wypełnienia”. Takich syntetycznych prac, ogarniających całe objawienie biblijne, jest ciągle za mało. Za największe osiągnięcie przedstawianej tu monografii uważam właśnie uniwersalizm ujęcia. Podjęcie tak ambitnego zadania świadczy o doskonałym przygotowaniu warsztatowym Autora. Porusza się on swobodnie na różnych płaszczyznach, łącząc harmonijnie metody pracy ściśle egzegetycznej, analitycznej, z syntezą, konieczną w opracowaniach dotyczących całego Pisma świętego. Bardzo nieliczne są potknięcia, których nie wyłapała korekta komputerowa. Niezrozumiały jest np. dla mnie skrót 4Q 51 (s. 177 przyp. 158). Domyślałam się tylko, że chodzi o tzw. „Pieśni Ofiary Szabatowej”, dostępne również w polskim przekładzie i opracowaniu P. Zduna. (Nawiasem mówiąc, brak mi w pracy ks. Hałasa wykorzystania bogatej teologii pism qumrańskich, w których pustynia odgrywa tak ważną rolę). Zasygnalizowane tu potknięcia czy pominięcia w niczym nie naruszają ogólnego wrażenia, że rozprawa ks. S. Hałasa jest szczególnie ważnym osiągnięciem w polskiej biblistyce. W pełni zasługuje ona na rychły przekład i udostępnienie także poza krajem.

Ks. Antoni Tronina